

Sygn. akt II AKa 53/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 kwietnia 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku II Wydział Karny w składzie:

Przewodniczący: SSA Danuta Matuszewska (spr.)

Sędziowie: SSA Krzysztof Ciemnoczołowski

SSA Mirosław Cop

Protokolant: referent-stażysta Dorota Fiertek

przy udziale Prokuratora Prokuratury Okręgowej w G. S. K.

po rozpoznaniu w dniu 21 kwietnia 2017 r.

sprawy

M. C.

o zadośćuczynienie i odszkodowanie

na skutek apelacji wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawcy

od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku

z dnia 6 października 2016 r., sygn. akt **XI Ko 1282/15**

I. utrzymuje w mocy zaskarżony wyrok;

II. obciąża Skarb Państwa kosztami postępowania odwoławczego.

UZASADNIENIE

Pełnomocnik M. C. wniósł o zasądzenie rzecz wnioskodawcy kwoty 78 579, 50 zł tytułem odszkodowania za poniesioną szkodę oraz przyznanie zadośćuczynienia za doznaną przez wnioskodawcę krzywdę, wynikłe z wykonania orzeczenia w sprawie Sm.W.48/88 Sądu Marynarki Wojennej w Gdyni. Dochodzoną kwotę z tytułu zadośćuczynienia sprecyzowano ostatecznie na 150.000 zł.

Wyrokiem z dnia 06 października 2016 r. sygn. akt XI Ko 1282/15 Sąd Okręgowy w Gdańsku zasądził od Skarbu Państwa na rzecz M. C. z tytułu wykonania orzeczenia w sprawie Sm.W.48/88 Sądu Marynarki Wojennej w Gdyni zadośćuczynienie w kwocie 20.000 zł oraz odszkodowanie w kwocie 5. 522 zł z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się orzeczenia.

W pozostałym zakresie wniosek o zadośćuczynienie i odszkodowanie został oddalony. Kosztami postępowania w sprawie obciążono Skarb Państwa.

Powyższy wyrok w części, w jakiej Sąd oddalił roszczenia o zadośćuczynienie i odszkodowanie, tj. w kwocie przenoszącej 20. 000 zł w zakresie zadośćuczynienia i w kwocie przenoszącej 5. 522 zł w zakresie odszkodowania zaskarżył pełnomocnik wnioskodawcy.

Zarzucając:

obrazę przepisów postępowania, która mogła mieć wpływ na wynik postępowania, w postaci:

1. art. 410 k.p.k. w zw. z art. 7 k.p.k. poprzez oparcie wyroku jedynie na części okoliczności ujawnionych w toku rozprawy głównej, mających znaczenie dla rozstrzygnięcia, jak również oparcie się na spekulacjach nie znajdujących jakiegokolwiek oparcia w dowodach przeprowadzonych w toku rozprawy, a pominięcie wśród ustaleń faktycznych okoliczności wynikających z dowodów uznanych przez Sąd za wiarygodne, a także na dowolnej, a nie swobodnej ocenie zebranego materiału, naruszającej wskazania wiedzy, doświadczenia życiowego i zasady logicznego rozumowania, wskutek czego:

a) wbrew zeznaniom wnioskodawcy, wskazaniom wiedzy i doświadczenia życiowego oraz zasadom logicznego wnioskowania, Sąd nie ustalił, że wykonanie bezprawnych orzeczeń powziętych przez peerelowski aparat „sprawiedliwości” skutkowało pozostawieniem przez wnioskodawcę bez możliwości kontynuowania zatrudnienia w Politechnice (...), a wskutek tego uniemożliwiło to na okres przywrócenia Go do pracy w Politechnice (...) podjęcia pracy w tej instytucji, co z kolei doprowadziło do błędnego ustalenia, iż w adekwatnym związku przyczynowo-skutkowym z wykonaniem bezprawnych orzeczeń organów PRL znajduje się wyłącznie szkoda polegająca na uniemożliwieniu osiągania dochodów z pracy przez okres izolacji więziennej i okresu do końca stycznia 1988 r., a zatem w istocie mylnym uznaniu, że brak pracy wnioskodawcy w Politechnice (...) po 31 stycznia 1988 r. był jego wyborem, a nie sytuacją przymusową wynikłą z wykonania orzeczeń karnych wydanych przez organy PRL, podczas gdy błędne ustalenia faktyczne Sądu w tym przedmiocie legły u podstaw oddalenia wniosku o odszkodowanie w zasadniczej części oraz oddalenia w zasadniczej części wniosku o zadośćuczynienie,

b) wbrew zasadom logicznego rozumowania oraz wiedzy i doświadczenia życiowego, Sąd mylnie uznał, jakoby wnioskodawca mógł przedsięwziąć jakiegokolwiek skuteczne czynności zaradcze związane ze sfalszowaniem jego umowy o pracę, niedopuszczeniem go do wykonywania umówionej pracy zanim uchwalono przepisy, z których skorzystał, umożliwiające mu odwołanie i w konsekwencji przywrócenie do pracy w tym samym zakładzie pracy, tj. Politechnice (...), podczas gdy błędne ustalenia faktyczne Sądu w tym przedmiocie legły u podstaw oddalenia wniosku o odszkodowanie w zasadniczej części oraz oddalenia w zasadniczej części wniosku o zadośćuczynienie,

c) wbrew zasadom wiedzy i doświadczenia życiowego oraz logicznego rozumowania, sąd mylnie uznał, iż podjęcie przez Wnioskodawcę „dopiero” 15 lutego 1990 r. kroków mających na celu przywrócenie go do pracy w Politechnice (...) było działaniem zbyt późnym, by przyjąć istnienie adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy wykonaniem nieważnych orzeczeń będących represjami za niepodległościową działalność Wnioskodawcy, a pozbawieniem go możliwości uzyskiwania dochodów i kontynuowania kariery naukowej w Politechnice (...), na podstawie czego da się postawić zarzut bierności Wnioskodawcy w próbach ograniczenia powstałej z winy organów ścigania PRL szkody, podczas gdy błędne ustalenia faktyczne Sądu w tym przedmiocie legły u podstaw oddalenia wniosku o odszkodowanie w zasadniczej części oraz oddalenia w zasadniczej części wnioski o zadośćuczynienie,

d) wbrew zasadom wiedzy i doświadczenia życiowego oraz logicznego rozumowania Sąd mylnie uznał, iż trapiące Wnioskodawcę w roku 1988 kłopoty zdrowotne miałyby decydujący wpływ na trwałość stosunku pracy Wnioskodawcy na Politechnice (...), gdyby w wyniku wykonania nieważnych orzeczeń wydanych wobec Niego jako represje za działalność niepodległościową nie został on wcześniej pozbawiony możliwości pracy i rozwijania kariery naukowej w Politechnice (...), podczas gdy błędne ustalenia faktyczne Sądu w tym przedmiocie legły u podstaw oddalenia wniosku o odszkodowanie w zasadniczej części oraz oddalenia w zasadniczej części wniosku o zadośćuczynienie,

obrazę przepisów prawa materialnego w postaci:

2. art. 361§1 k.c. w zw. z art. 8 ustawy z dnia 23 lutego o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego poprzez niewłaściwą wykładnię, polegającą na mylnym przyjęciu przez Sąd I instancji jakoby poza granicą szkody wnioskodawcy znalazły się wszystkie

skutki bezprawnego pozbawienia wolności wnioskodawcy, które wystąpiły z tych samych przyczyn, co skutki uznane przez Sąd I instancji za podstawę odszkodowania, w okresie od 31 stycznia 1988 r. aż do przywrócenia Wnioskodawcy do pracy w Politechnice (...),

3. art. 361§1 k.c. w zw. z art. 8 ustawy z dnia 23 lutego o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego poprzez niewłaściwą wykładnię, polegającą na mylnym przyjęciu przez Sąd I instancji, iż w przypadku wnioskodawcy szkoda wynikająca dlań z wydania i wykonania nieważnych orzeczeń aparatu ścigania PRL nie obejmuje utraty przez wnioskodawcę dochodów z pracy w okresie od lutego 1988 r. do 23 listopada 1990 r. mimo, iż pozbawienie wnioskodawcy możliwości osiągnięcia dochodów z pracy nastąpiło w związku z wykonaniem wobec niego nieważnych orzeczeń, albowiem jak błędnie orzekł zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w Gdańsku pozbawienie wnioskodawcy możliwości osiągnięcia dochodów z pracy we wskazanym okresie rzekomo przestało spełniać przesłanki normalnego (adekwatnego) i bezpośredniego związku z powstałą szkodą, podczas, gdy prawidłowo przeprowadzona wykładnia i zastosowanie powołanych przepisów prawa materialnego wiodą do wniosku dokładnie przeciwnego i winno to spowodować zasądzenie odszkodowania także za wskazany okres, co jednak nie nastąpiło,

4. art. 445§1 k.c. w zw. z art. 8 ustawy z dnia 23 lutego o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego poprzez niewłaściwą wykładnię, polegającą na mylnym przyjęciu przez Sąd instancji jakoby poza granicą krzywdy wnioskodawcy znalazły się te wszystkie skutki bezprawnego pozbawienia wolności wnioskodawcy, które wystąpiły z tych samych przyczyn, co skutki uznane przez Sąd I instancji za podstawę zadośćuczynienia w okresie od 31 stycznia 1998 r. aż do przywrócenia Wnioskodawcy do pracy w Politechnice (...), a to w szczególności opóźnienie kariery naukowej Wnioskodawcy i dojmujące poczucie obniżenia własnej wartości trwające przez okres niemal 3 lat, a wynikające z niemożności kontynuowania satysfakcjonującego zatrudnienia na Politechnice (...),

5. art. 445§1 k.c. w zw. z art. 8 ustawy z dnia 23 lutego o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego poprzez niewłaściwą wykładnię, polegającą na mylnym przyjęciu przez Sąd instancji, iż w przypadku Wnioskodawcy krzywda wynikająca dlań z wydania i wykonania nieważnych orzeczeń aparatu ścigania PRL nie obejmuje utraty przez wnioskodawcę możliwości wykonywania satysfakcjonującej pracy oraz obniżenia poczucia własnej przydatności społecznej i wartości w okresie od lutego 1988 do 23 listopada 1990 r. mimo, że pozbawienie wnioskodawcy możliwości pracy i kariery nastąpiło w związku z wykonaniem wobec niego nieważnych orzeczeń, albowiem jak błędnie orzekł zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w Gdańsku pozbawienie wnioskodawcy możliwości wykonywania satysfakcjonującej pracy i rozwijania kariery naukowej w Politechnice (...) we wskazanym okresie rzekomo przestało spełniać przesłanki normalnego (adekwatnego) i bezpośredniego związku z powstałą tak krzywdą, podczas, gdy prawidłowo przeprowadzona wykładnia i zastosowanie powołanych przepisów prawa materialnego wiodą do wniosku dokładnie przeciwnego i winno to spowodować zasądzenie zadośćuczynienia za krzywdy doznane we wskazanym okresie, co jednak nie nastąpiło,

skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie na rzecz wnioskodawcy zadośćuczynienia w odpowiedniej kwocie, tj. zwiększeniu go o dalsze 130 000 zł oraz poprzez zasądzenie odszkodowania w dalszej kwocie 67 691,14 zł z ustawowymi odsetkami od dnia prawomocności wyroku do dnia zapłaty.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pełnomocnika wnioskodawcy jako bezzasadna nie zasługiwała na uwzględnienie.

Poza jakimkolwiek sporem pozostaje, że M. C. przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę z tytułu wykonania orzeczenia w sprawie Sm.W.48/88 Sądu Marynarki Wojennej w Gdyni, w której to sprawie w stosunku do wnioskodawcy stosowane było tymczasowe aresztowanie od 12 listopada 1987 r. do 21 grudnia 1987 r. i w dniach 18-19 stycznia 1989 r.

Nie można natomiast podzielić stanowiska skarżącego, że roszczenia wnioskodawcy odnosić należy do całego okresu, w którym nie był zatrudniony na Politechnice (...), do jest do 23 listopada 1990 r. kiedy pojął tam ponownie pracę na skutek orzeczenia Społecznej Komisji Pojednawczej z 20 listopada 1990 r .

Wbrew sugestii zawartej w apelacji, Sąd I instancji nie zajął stanowiska, że brak pracy wnioskodawcy na Politechnice (...) po 31 stycznia 1988 r. był jego wyborem, podobnie Sąd Okręgowy nie wypowiedział się, że wnioskodawca nie poniósł szkody czy nie doznał krzywdy w okresie od 01 lutego 1988 r. do daty przywrócenia do pracy na Politechnice (...).

Z treści uzasadnienia zaskarżonego wyroku wypływa tylko taki wniosek, że Sąd orzekający przyjął, że ograniczony jest zakres roszczeń jakich dochodzić można w trybie ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, a właściwą drogą do dochodzenia roszczeń, które nie mieszczą się w tej ustawie jest droga postępowania cywilnego.

Takie stanowisko Sądu I instancji uznać należy za trafne.

Na tle ustawy z 23 lutego 1991 r. wykształciło się bogate orzecznictwo sądów powszechnych, Sądu Najwyższego i Trybunału Konstytucyjnego. Właściwie zinterpretowane zostało ono przez Sąd I instancji.

Słusznie wskazuje Sąd I instancji, powołując się na postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z 02 grudnia 2014 r. SK 7/14, że art. 8 ust.1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. nie pozwala na rekompensatę szkód, jakich doznał uprawniony nie tylko samym wykonaniem orzeczenia, ale także jego wydaniem, co pozwalałoby na objęcie roszczeniem odszkodowawczym skutków wszelkich zdarzeń, jakie dotknęły uprawnionego, pozostających w jakimkolwiek związku przyczynowym w wydanym orzeczeniu. Stąd też Sąd orzekający nie mógł brać pod uwagę wskazywanych przez wnioskującego krzywd i szkód, jakich doznał w związku z ukrywaniem się.

Zgodzić się należy z Sądem I instancji, że taka wykładnia przepisu art. 8 ust. 1 ustawy z 23 lutego 1991 r. jest powszechna.

Także Sąd Apelacyjny w Gdańsku w wyroku z 18 grudnia 2014 r. sygn. akt II AKa 430/14 zajął stanowisko, że ustawa lutowa nie daje prawa do rekompensaty za działalność opozycyjną i niepodległościową, w tym w okresie ukrywania się przed organami sprawiedliwości, lecz jedynie za bezprawne pozbawienia wolności będące jej wynikiem (Kwartalnik Sądowy Apelacji Gdańskiej rok 2015, Nr 1, poz. 5, str. 144).

Naprawienie szkody i zadośćuczynienie za krzywdę nie musi (i z reguły nie będzie) dotyczyć wyłącznie okresu w jakim pokrzywdzony pozbawiony był wolności, jeżeli skutki wykonania orzeczenia wykraczają poza ten okres.

W realiach przedmiotowej sprawy, brak jest jednak podstaw do przyznania wnioskodawcy odszkodowania za utracone zarobki za czas dłuższy niż ten, na który łączyła go umowa z Politechniką (...), to jest do 31 stycznia 1988 r. Co oczywiste, utrata pracy w tym okresie była bezpośrednim następstwem tymczasowego aresztowania wnioskodawcy w listopadzie 1987 r.

Jak wyżej podkreślono, ustawa lutowa nie przewiduje rekompensat za czas ukrywania się przed wymiarem sprawiedliwości, a taką decyzję M. C. podjął w maju 1988 r.

Wbrew stanowisku prezentowanemu przez skarżącego, słusznie podnosi Sąd I instancji, w kontekście art. 6 k.c., że skoro wnioskodawca, jak wykazują okoliczności sprawy, nie podejmował prób ponownego zatrudnienia się na Politechnice (...) (po uzyskaniu informacji, kiedy opuścił areszt śledczy, że okres próbny wygasł), to nie można w sposób jednoznaczny i kategoryczny przyjąć, że odmówiono by mu zatrudnienia, tym bardziej, że jak podkreśla Sąd Okręgowy, M. C. posiadał duże poparcie ze strony znaczącego pracownika naukowego Politechniki. Argumentacja Sądu I instancji tym bardziej jest przekonująca jeśli się zważy, że działalność polityczna M. C., w szczególności to, że

już wcześniej był więźniem politycznym, nie stanęła na przeszkodzie podjęciu przez niego pracy na Politechnice (...) w listopadzie 1987 r.

Pamiętać też trzeba, że M. C. zatrudniony był na Politechnice (...) na czas określony, do 31 stycznia 1988 r. Nawet w sytuacji, kiedy wnioskodawca wystąpiłby o dalsze zatrudnienie na Politechnice i odmówiono by mu tego, to przy prawidłowym rozumieniu treści zawartych w art. 8 ust.1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. można by jedynie przyjąć, że odmowa taka nastąpiła nie w wyniku wykonania wobec M. C. tymczasowego aresztowania, ale była skutkiem prowadzonego przeciwko wnioskodawcy postępowania karnego, a zatem wydania, a nie wykonania orzeczenia.

Nie jest też prawdą, że przez cały okres po 31 stycznia 1988 r., aż do przywrócenia do pracy na Politechnice (...) M. C. pozbawiony był pracy.

09 marca 1988 r., jak wynika z zachowanych akt osobowych, M. C. zatrudniony został na czas nieokreślony, na pełny etat w (...) Spółdzielni Pracy (...), gdzie pracował wcześniej, przed zatrudnieniem na Politechnice (...). Z dniem 01 lipca 1989 r. wnioskodawca przeszedł do pracy do PPU „(...)”- zatrudniony był tam do 22 listopada 1990 r. Nie są natomiast właściwą drogą dochodzenia roszczeń z tego tytułu, że wnioskodawca nie mógł pracować konkretnie na Politechnice (...) przepisy ustawy z dnia 23 lutego 1991 r.

Odnośnie dochodzonego zadośćuczynienia zauważyć należy, że w sprawie XI Ko 1281/15 Sądu Okręgowego w Gdańsku o unieważnienie orzeczenia, M. C. wskazał (depozycje te zostały procesowo wprowadzone do przedmiotowej sprawy), odnośnie swojego zatrudnienia na Politechnice (...), że we wrześniu 1987 r. była międzynarodowa konferencja z fizyki, gdzie miał referat i ponowiono propozycję stypendium w P.. Po ukończeniu studiów na fizyce pracował jako malarz w Spółdzielni (...) (wnioskodawca przerwał studia na matematyce ponieważ odmówiono mu odroczenia służby wojskowej). Przy okazji stypendium powiedziano, że nie może pracować jako malarz, ale musi pracować na uczelni. Spotkał kolegę z roku, któremu opisał sytuację, on zaproponował aby wnioskodawca szczerze porozmawiał z jego szefem. Wnioskodawca poszedł do docenta B. J. i on zaproponował, że go czasowo zatrudni na etacie technicznym od dnia 01 listopada.

To oczywiste, że praca na Politechnice (...) byłaby dla wnioskodawcy satysfakcjonująca i odpowiadająca aspiracjom naukowym.

Sąd odwoławczy podziela jednak stanowisko Sądu I instancji, że nie wykazano, iż to stosowanie tymczasowego aresztowania w sprawie Sm.W.48/88 Marynarki Wojennej w Gdyni uniemożliwiło M. C. wyjazd na stypendium do Francji, w sytuacji kiedy już wcześniej odmówiono mu wydania paszportu. W pełni racjonalny jest wniosek Sądu Okręgowego, że nadal wnioskodawca nie uzyskałby paszportu ale nie tyle z powodu toczącego się postępowania karnego co z powodu prowadzonej nieprzerwanie od kilku lat działalności niepodległościowej. O trafności takiego stanowiska upewnia wypowiedź samego wnioskodawcy w toku rozprawy 17 maja 1989 r. w sprawie Sm 98/89 Sądu Marynarki Wojennej w Gdyni, kiedy stwierdził, że propozycja wyjazdu na stypendium jest nadal aktualna, nie starał się o wyjazd, wie, że nie otrzymałby paszportu.

Nie ma też racji skarżący, że to dopiero w lutym 1990 r. M. C. mógł wystąpić o przywrócenie do pracy na Politechnice (...) jeśli się zważy, że orzeczenie Społecznej Komisji Pojednawczej z 20 listopada 1990 r. zapadło w oparciu o przepisy ustawy z dnia 24 maja 1989 r. o przewróceniu praw pracowniczych osobom pozbawionym zatrudnienia za działalność związkową, samorządową, przekonania polityczne i religijne, która weszła w życie z dniem ogłoszenia, to jest z dniem 31 maja 1989 r.

Ustawa ta przy tym była regulacją specjalną, różną od przepisów Kodeksu pracy, nakazującą zakładowi pracy ponowne zatrudnienie pracownika, z którym rozwiązano stosunek pracy z przyczyn w tej ustawie wskazanych. Nie sposób jednak przyjmować, że stwierdzenie wobec wnioskodawcy spełnienia warunków ustawy z 24 maja 1989 r. winno skutkować przyznaniem odszkodowania i zadośćuczynienia za poniesione szkody i doznane krzywdy aż do 23 listopada 1990 r., kiedy ponownie został zatrudniony na Politechnice (...).

Ponownie odwołać się należy do przytaczanego przez Sąd I instancji stanowiska Trybunału Konstytucyjnego wyrażonego w postanowieniu z 02 grudnia 2014 r., że właściwym sposobem dochodzenia roszczeń z tytułu represji nieobjętych zakresem ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. jest droga cywilna.

W tym stanie rzeczy zaskarżony wyrok jako trafny utrzymano w mocy. O ile pełnomocnik wnioskodawcy kwestionuje przyjęte przez Sąd I instancji założenia, w oparciu o które winno się liczyć przysługujące wnioskodawcy odszkodowanie i zadośćuczynienie, to skarga nie zawiera takich argumentów, które by wykazywały, że Sąd I instancji przy przyjętych założeniach (które zasługują na akceptację), kwoty uzasadnionych roszczeń wadliwie określił.

O kosztach postępowania odwoławczego orzeczono na podstawie art. 13 Ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.